

До разової спеціалізованої ради PhD 13243

Чернівецького національного

університету імені Юрія Федьковича

(вул. Коцюбинського 2, м. Чернівці, 58002)

ВІДГУК

офіційного опонента

професора кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктор юридичних наук, професор Белова Дмитра Миколайовича на дисертаційне дослідження

Бурдейного Юрія Івановича

«Доктрина належної судової процедури: світовий досвід і перспективи для України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08

«Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження Бурдейного Юрія Івановича є вельми актуальним. Як слушно зазначається у вступі, актуальність теми зумовлена тим, що належна судова процедура як судовий прояв належної правової процедури є одним із наріжних елементів верховенства права, гарантією захисту прав і свобод людини від свавілля держави. У сучасних умовах України її дослідження набуває особливої гостроти та практичної значущості з кількох взаємопов'язаних причин. По-перше, це євроінтеграційний поступ України та зобов'язання перед ЄС та Радою Європи.

По-друге, це системні порушення права на справедливий суд за практикою Європейського суду з прав людини. В Україні належна судова процедура має стати гарантією довіри до судової влади, захисту від необґрунтованого притягнення до відповідальності та забезпечення справедливості. Належна судова процедура є одним із ключових різновидів належної правової процедури (due process). Як влучно зазначає Юрій Іванович, «Належна судова процедура є

більш вузьким, конкретним поняттям, яке стосується саме судового розгляду справ. Вона є похідною від належної правової процедури, оскільки судовий процес – це найвищий і найбільш гарантований спосіб реалізації due process. Належна правова процедура – це загальне поняття, яке застосовується не тільки в суді, а й в адміністративних, виконавчих процедурах, у законотворчості, при обмеженні прав тощо. Воно стосується будь-яких дій держави щодо особи. Належна судова процедура є її судовим різновидом, де гарантії реалізуються найповніше через незалежний суд» (с. 2). Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена викликами, що стоять перед правовою системою України в умовах воєнного часу. Як влучно наголошується автором на сторінці 2 дисертації: «Воєнний стан, запроваджений в Україні з 2022 року створює ризики спрощення процедур, обмеження гласності, проблем з доступом до суду та забезпеченням права на захист. Дослідження дозволяє проаналізувати, як зберігати мінімальні стандарти справедливого суду (процесуальну належну правову процедуру) в екстраординарних умовах, не допускаючи необґрунтованого примусу та забезпечуючи баланс між національною безпекою та правами людини. Без цього існує загроза ерозії довіри до судової влади та порушення міжнародних зобов'язань». На актуальність теми дисертаційного дослідження вказує й те, що в Україні на даний час не існує спеціального дослідження, присвяченого належній судовій процедурі як елементу належної правової процедури.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до плану наукових досліджень кафедри відповідно до наукових тем кафедри «Процесуальне право: теоретико-правові засади, нормативно-правове забезпечення та перспективні напрямки розвитку» (державний реєстраційний номер 0120U103394), «Реформування процесуально-правових інститутів адвокатури, прокуратури та суду в умовах особливих правових режимів» (державний реєстраційний номер 0125U003449), НДР «Впровадження стандартів

юстиції Європейського Союзу у перехідне правосуддя України та інтенсифікація їхньої продуктивності цифрових рішень» (4/46 державний реєстраційний номер: 0126U000627).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Аналіз дисертаційного дослідження Ю.І. Бурдейного дозволяє зробити висновок, що сформульовані у ньому положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими, внутрішньо узгодженими та такими, що базуються на комплексному застосуванні сучасної методології дослідження. Методологічний інструментарій дисертації характеризується комплексністю та цілеспрямованістю, відповідає логіці структури роботи, поставленим завданням і специфіці дослідження. Методи застосовуються в органічному поєднанні, що забезпечує глибину аналізу, об'єктивність висновків та наукову новизну. Філософсько-світоглядною основою дослідження є діалектичний метод, який дозволяє розглядати належну судову процедуру як динамічне, суперечливе явище в єдності її історичного розвитку, сутності та форм прояву, а також виявляти взаємозв'язок доктрини з принципом верховенства права в умовах євроінтеграції, судової реформи та воєнного стану. З загальнонаукових методів широко використовувалися аналіз і синтез (для розмежування понять та формування цілісного інституту), індукція і дедукція (при роботі з судовою практикою), системний, структурно-функціональний, абстрагування та узагальнення. Серед спеціальних методів ключовими є: історико-правовий (Розділ 1) – для дослідження генези доктрини *due process of law*; порівняльно-правовий (Розділ 3) – для зіставлення європейських (ст. 6 ЄКПЛ, практика ЄСПЛ) та американських стандартів; формально-юридичний (Розділ 2) – для аналізу норм Конституції України, рішень КСУ та ВС; конституційно-правовий – інтегровано в усіх розділах. Додатково застосовувалися емпіричні методи – контент-аналіз рішень судів та статистичний метод. Загалом методологічна основа дисертації побудована на принципі комплексності, що забезпечує всебічність дослідження та дозволяє сформулювати

обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення конституційно-правового регулювання судової влади в Україні.

4. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Наукова новизна одержаних результатів є безперечною. Дисертаційна робота вперше в українській конституційно-правовій науці здійснює комплексне дослідження належної судової процедури як самостійного конституційного інституту – судового прояву принципу належної правової процедури та важливого елемента верховенства права.

Найбільш вагомі елементи новизни, що виносяться на захист, полягають у тому, що:

- вперше обґрунтовано конституційно-правову природу належної судової процедури як самостійного інституту, який поєднує процесуальний і матеріальний аспекти due process;
- розкрито співвідношення понять «належна правова процедура» та «належна судова процедура», доведено, що остання є найвищою конституційно гарантованою формою реалізації due process;
- досліджено генезу доктрини як синтезу англо-американської традиції та європейських стандартів (ст. 6 ЄКПЛ) з адаптацією до правової системи України;
- систематизовано елементи належної судової процедури в різних видах судочинства з урахуванням впливу воєнного стану, цифровізації та євроінтеграції;
- удосконалено теоретико-методологічні засади дослідження та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення законодавства і судової практики.

Робота заповнює суттєву прогалину в українській правовій доктрині щодо комплексного конституційно-правового осмислення належної судової процедури.

6. Повнота викладу матеріалу в наукових публікаціях за темою дисертації. Ключові положення і висновки були викладені дисертантом у тринадцяти наукових працях, з яких чотири у фахових виданнях України, одна у

розділі зарубіжної колективної монографії, у шести тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

7. Відомості про дотримання академічної доброчесності. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та наукових публікацій Бурдейного Ю.І. не викликало жодних сумнівів щодо академічної доброчесності автора при їх підготовці та написанні. Дисертант продемонстрував високий рівень самостійності у виконанні наукового дослідження, що підтверджується як структурою та змістом роботи, так і характером використаних джерел. У ході детального аналізу тексту дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, неправомірного запозичення ідей, формулювань чи результатів без належного посилання на першоджерела. Усі цитати, дані та теоретичні положення, запозичені з інших наукових праць, оформлені відповідно до чинних вимог та супроводжуються коректними бібліографічними посиланнями. Автор самостійно сформульовано мету, завдання, методологічні підходи та отримані наукові результати, які мають чітку новизну та практичну значущість. Також не виявлено інших порушень академічної етики, таких як фальсифікація даних, маніпуляція з результатами досліджень, дублювання публікацій без відповідного зазначення чи інші форми недоброчесної наукової поведінки. Представлена дисертаційна робота та публікації в наукових виданнях носять оригінальний характер і відображають особисті наукові здобутки Бурдейного Ю.І. Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити обґрунтований висновок про повне дотримання автором вимог академічної доброчесності, передбачених чинним законодавством України та нормативними документами у сфері вищої освіти і науки. Дисертант заслуговує на позитивну оцінку щодо самостійності виконання представленої наукової роботи.

8. Зауваження та дискусійні положення дисертації. Дисертаційне дослідження Бурдейного Юрія Івановича на тему «Доктрина належної судової процедури: світовий досвід і перспективи для України» загалом становить завершене, самостійне дослідження з актуальною темою, що поєднує конституційно-правовий аналіз, порівняльне правознавство та практичні

рекомендації для України в умовах євроінтеграції та воєнного стану. Водночас, як і будь-яка кваліфікаційна робота, вона має низку недоліків методологічного, структурного, змістовного та дискусійного характеру. Зокрема:

1. Автор детально розглядає співвідношення «належної правової процедури» та «права на справедливий суд». Водночас у деяких місцях можна було б ще чіткіше розмежувати процесуальний і сутнісний (субстантивний) аспекти due process, особливо при зіставленні англо-американської та континентальної традицій. Це потребує пояснення на публічному захисті.

2. Щодо балансу між безпекою та правами в умовах війни. Рекомендації автора щодо збереження стандартів належної процедури в умовах воєнного стану є цінними, але недостатньо деталізовано механізми запобігання зловживанням спрощеними процедурами. Це положення потребує додаткового обґрунтування на захисті з урахуванням практики ЄСПЛ щодо «margin of appreciation» держав у надзвичайних ситуаціях.

3. На мою думку, не повністю розкрито вплив цифровізації правосуддя, а саме: електронне судочинство, штучний інтелект в доказуванні на гарантії належної процедури. Тема цифровізації судочинства та впливу нових технологій на гарантії належної процедури заслуговує на трохи ширше висвітлення, оскільки це один із актуальних викликів сьогодення.

Однак перелічені недоліки мають переважно рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи як самостійного наукового дослідження.

9. Висновок та загальна оцінка дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження Бурдейного Юрія Івановича «Доктрина належної судової процедури: світовий досвід і перспективи для України» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів не викликає жодних сумнівів у його якості. Дисертація відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 431, від 19.05.2023 р. № 502, від 03.05.2024 р. № 507), а її автор - Бурдейний Юрій Іванович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Дмитро БЄЛОВ

